בוצינא טב מקרא: **מתני'** ממירין מן הצאן על הבקר ומן הבקר על הצאן ומן הכבשים על העזים ומן העזים על הכבשים מן הזכרים על הנקבות ומן הנקבות על הזכרים מן התמימים על בעלי מומין ומן בעלי מומין על התמימים שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב ואיזהו טוב ברע בעלי מומין שקדם הקדישן את מומן: **גמ'** מנא הני מילי דתנו רבנן בהמה בבהמה מכאן שממירין מן הצאן על הבקר ומן הבקר על הצאן מן הכבשים על העזים ומן העזים על הכבשים ומן הזכרים על הנקבות ומן הנקבות על הזכרים ומן בעלי מומין על התמימים ומן התמימים על בעלי מומין יכול אפילו קדם מום להקדישן ת"ל לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב ואיזהו טוב ברע בעלי מומין שקדם הקדישן את מומן מאי תלמודא אמר אביי נימא קרא לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בו בטוב אחרינא ל"ל שמע מינה טוב מעיקרו עושה תמורה רע מעיקרו אין עושה תמורה רבא אמר תרווייהו טוב יתורי מייתרי אם כן נכתוב קרא לא יחליפנו ולא ימיר אותו ברע או רע בו למה לי למכתב תרווייהו טוב חד טוב אפי' בטוב נמי כי ממיר לקי ואידך טוב מעיקרו עושה תמורה רע מעיקרו אין עושה תמורה ואביי אמר קל וחומר הוא ומה טוב ברע דעלויי קא מעלי ליה לקי טוב בטוב דכי הדדי נינהו לא כל שכן דלקי ורבא אין עונשין מן הדין ואביי אמר לך הא לאו דינא הוא מי גרע טוב מרע תנו רבנן לא יחליפנו בשל אחרים ולא ימיר אותו בשל עצמו ולכתוב לא יחליפנו ולא בעי לא ימיר אותו אי כתב הכי הוה אמינא תצא זו ותכנס זו הוא דתילקי אבל ממיר דתרווייהו קא מקדיש להו אימא לא לקי קא משמע לן האי בשל אחרים היכי דמי אי נימא בהמה דהקדש דידיה וחולין דעלמא מי מצי מקדיש איש כי יקדיש את ביתו קדש לה' אמר רחמנא מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו ואלא בהמה דהקדש דעלמא וחולין דידיה מי מתפיס בדבר שאינו שלו לעולם בבהמה דהקדש דעלמא וחולין דידיה כגון דאמר מריה דבהמה דהקדש כל הרוצה להמיר בבהמתו יבא וימיר: **מתני'** ממירין אחד בשנים ושנים באחד אחד במאה ומאה באחד ר"ש אומר אין ממירין אלא אחד באחד שנאמר והיה הוא ותמורתו יהיה קדש מה הוא מיוחד אף היא מיוחדת: **גמ'** מנא ה"מ דת"ר בהמה בבהמה מכאן שממירין אחד בב' וב' באחד אחד במאה ומאה באחד ר"ש אומר אין ממירין אלא אחד באחד שנאמר בהמה בבהמה ולא בהמה בבהמות ולא בהמות בבהמה אמר לו מצינו בהמות שקרויה בהמה שנאמר ובהמה רבה ור"ש בהמה רבה איקרי בהמה סתם לא איקרי וטעמא דר"ש משום בהמה הוא והא טעמא דר"ש משום הוא מה הוא מיוחד אף תמורה מיוחדת מעיקרא אמר להן ר"ש מן והיה הוא ותמורתו וכי חזא דדרשי רבנן מבהמה בבהמה אמר להם איהו מהתם נמי מצינן למילף טעמא דידי אמר ר"ל מודה ר"ש שממירין וחוזרין וממירין מ"ט קדושה ראשונה דהקדש להיכן הלכה ורבי יוחנן אמר כשם שאין ממירין ב' באחד כן אין ממירין וחוזרין וממירין תניא כוותיה דר"ל תניא כוותיה דרבי יוחנן כשם שאין ממירין אחד בשנים כך אין ממירין וחוזרין וממירין תניא כוותיה דר"ל יכול כשם שאר"ש שאין ממירין שנים באחד כך אין ממירין וחוזרין וממירין ת"ל והיה הוא ותמורתו אפילו במאה בעי רבי אבין לדברי האומר אין ממירין וחוזרין וממירין הפריש אשם להתכפר בו והמיר בו והומם

רש"י

בוצינא. דהשתא טב מקרא דלמחר. בוצינא דלעת קטנה קרא דלעת גדולה. כלומר מוטב שאמכרנו בשויו דשמא אם אני מניח להם מן הדמים לא יועילו לי כלום ולא יתנו לי בכורות שלהן: **מתני' טוב ברע.** תמים של חולין לא יתפיס ברע של קדש ואם המר ימיר וגו' אלמא בעלי מומין עבדי תמורה. ובבעל מום חיילא תמורה דכתיב או רע בטוב דמשמע בעל מום דחולין בתם דהקדש: **ואי זהו טוב ברע.** כלומר איזהו רע דקדש דעביד תמורה שקדם הקדשו את מומו אבל קדם מומו את הקדשו לא עביד תמורה. ובגמרא מפרש מאי תלמודא: **גמ' נכתוב לא ימיר אותו טוב ברע או רע בו.** והוי משמע או רע לא ימיר לא בטוב ולא ברע: **בטוב בתרא ל"ל לומר לך טוב מעיקרו.** שבשעה שהוקדש היה תמים ושוב נפל בו מום עושה תמורה: **לא ימיר אותו ברע.** והוי משמע דאיהו הוי טוב: **או רע[יט].** משמע או רע של חולין לא ימיר בטוב: **טוב ברע.** טוב של חולין ברע של קדש: **דעלויי מעלי ליה.** להקדש לקי טוב בטוב מיבעיא: **אין עונשין מן הדין.** ולהכי איצטריך קרא דמשום דין קל וחומר לא מלקינן ליה כי מימר טוב בטוב: **ואביי אמר לך האי לאו עונשין מן הדין הוא אלא אגלויי מילתא בעלמא היא.** דהיכא[כא] דגלי קרא דלקי אטוב דחולין כי מימר ליה ברע דקדש גלי נמי דאי מימר ליה בטוב דקדש לקי: **דמי גרע טוב מרע.** כלומר מי גרע טוב דקדש מרע דקדש כי היכי דרע דקדש כי מחליף ליה לקי ה"ה לטוב דקדש דרחמנא לא קפיד אלא דלא יחליף מידי דקדש: (א) [כב]חילוף משמע ע"י ב' אנשים ולא בעי ולא ימיר דמי גרע של עצמו משל אחרים: **חילוף תצא זו ותכנס זו.** והתם אע"ג דלא אהני מידי דהקדש תם אינו יוצא לחולין אפ"ה לילקי הואיל ונתכוין להוציא הקדש לחולין: **מתני' ממירין אחד.** של חולין: **בשנים.** דקדש ואומר הרי זו תחת אלו: **ושנים.** דחולין באחד דקדש הרי אלו תחת זו: **מה הוא מיוחד.** דכתיב הוא: **גמ' והא טעמיה דר' שמעון.** במתניתין משום האי קרא הוא [ג] דוהיה הוא ותמורתו: ומשנינן **אמר ר' שמעון בן לקיש מודה רבי שמעון שממירין וחוזרין וממירין.** בהמה אחרת באותה בהמה ראשונה דהקדיש ואפילו עד מאה: **מאי טעמא דקדושה ראשונה דהקדש ראשון להיכן הלכה.** שלא יתפיס עוד אחרת בקדושתו עד אלף. לשון אחר אמר רבי דגרסינן מעיקרא אמר להן רבי שמעון מן והיה הוא ותמורתו וכי חזא דדרשי רבנן מבהמה בבהמה אמר להן איהו [כג]מהתם נמי מצינא למילף טעמא דידי ור' שמעון בן לקיש מימרא דנפשיה קאמר ולא לתרוצי הך פירכא אתא:

תוספות

שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב. [יד] טוב קודש ברע דחולין או רע דקדש בטוב דחולין זה הכלל [טו] הראשון הוא הקדש: **איזהו** טוב ברע בעלי מומין שקדם הקדישן למומן. זהו הפך מן האחרים [טז] שהרי הכא האחד [יז] הוא הנתפס: **לאביי** חד בטוב אייתורי מייתר. ולרבא תרווייהו דהוה מצי למכתב ולא ימיר אותו ברע או רע וקשה מההיא דפ"ב דבכורות (דף יד:) דאמר השתא רע דקדש בטוב דחולין אמרת לא טוב דקדש ברע דחולין מיבעיא משמע דטוב ברע מיותר למעוטי היכא דקדם מומן להקדישן דלא מתפיסין בתמורה ואין זה לא כאביי ולא כרבא ועוד קשה מאי קאמר טוב ברע מיבעיא והא איצטריך למימר דנתפס רע דחולין בטוב דקדש ויש לומר דהתם הכי קאמר לכתוב רחמנא ולא ימיר [יח]אותו רע בטוב או ברע טוב ברע למה לי כלומר טוב ל"ל אבל לא קאמר דניפתוק מטוב ברע כו' אלא מטוב לבד והיינו כאביי: **והא** טעמא דרבי שמעון משום הוא[יט] הוי אמר רבי שמעון בן לקיש מודה רבי שמעון דממירין וחוזרין וממירין. ופרש"י ללשון ראשון דתירוץ הוא ומשום הכי אתא בהמה בבהמה ודוחק הוא דאדרבה לדברי רבי שמעון משמע דבהמה חדא משמע ולא שנים והיכי קאמר דמפיק מיניה דממירין וחוזרין וממירין ול"א פרש"י דגרס מעיקרא אמר להן רבי שמעון מוהיה הוא ותמורתו וכי חזא דדרשי רבנן מבהמה בבהמה אמר להון איהו [ג]מהתם נמי מצי למילף טעמא דידי ורשב"ל מימרא דנפשיה קאמר ולאו לתרוצי הך פירכא אתא:

מסורת הש"ס

א) [סוכה נו: כתובות פג:], ב) [עיי' תוס' סוכה נו: ותו' כתובות פג:], ג) [עי' תוס' כתובות דף פג: ד"ה בוצינא. ש"מ], ד) [עי' תוס' לקמן דף כז. ד"ה בעלת מום. ש"מ], ה) [בכורות יד:], ו) [סנהדרין נד. ושם נסמן], ז) לקמן כט: [ב"ק סח: ע"ש סט: ב"מ ו. ע"ז סג. חולין קלט. ערכין כח.], ח) [תוספתא פ"א ה"ד], ט) [לקמן יג:],

תורה אור השלם

1. לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא יָמִיר אֹתוֹ טוֹב בְּרָע אוֹ רַע בְּטוֹב וְאִם הָמֵר יָמִיר בְּהֵמָה בִּבְהֵמָה וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹּדֶשׁ: ויקרא כז י
2. וְאִישׁ כִּי יַקְדִּשׁ אֶת בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיְיָ וְהֶעֱרִיכוֹ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן כֵּן יָקוּם: ויקרא כז יד
3. וַאֲנִי לֹא אָחוּס עַל נִינְוֵה הָעִיר הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר יֶשׁ בָּהּ הַרְבֵּה מִשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה רִבּוֹ אָדָם אֲשֶׁר לֹא יָדַע בֵּין יְמִינוֹ לִשְׂמֹאלוֹ וּבְהֵמָה רַבָּה: יונה ד יא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דמי גרע וכו' דקדש הס"ד ואח"כ מ"ה של אחרים דחילוף וכו' אנשים הס"ד ואח"כ מ"ה ולא בעי וכו' אחרים הס"ד ואח"כ מ"ה תצא זו דחילוף תלא:

גליון הש"ס

גמ' או רע בו. ע' לקמן דף כז ע"א תוס' ד"ה בעלת: שם בהמה רבה איקרי. ע' קדושין דף יח ע"א ברש"י ד"ה טובא ובסוטה דף מה ע"ב ברש"י ד"ה וקסבר:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ש"מ טוב כו'. (ולא ימיר אותו טוב ברע). וה"ק קרא טוב ברע או רע ברע בשניהן בטוב דוקא וז"ש רש"י ד"ה נכתוב ולא ברע: [ב] שם חד טוב. פי' קמא: [ג] רש"י ד"ה והא טעמי'. דוהיה הוא ותמורתו ומשנינן כו'. פי' דאי מטעמא דמתני' תמורתו מיוחדת דוקא אבל מטעמא דכאן בכל פעם אינו ממיר אלא בבהמה ומתורץ קושיית התוס':

מוסף רש"י

בוצינא טב מקרא. משל הדיוט הוא, האומר לחבירו דלעת קטנה אני נותן לך במחובר אם תרצה לתולשה עכשיו תלוש ואם תרצה להניחה עד שתגדל ותיעשה קרא הניחה ותגדל, טוב לו ליטלה מיד שמא לאחר זמן יתחרט בו זה או שמא לא יצטרך זה לזה (סוכה נו: וכעי"ז כתובות פג:). **אין עונשין מן הדין.** מדין קל וחומר, דיני ממונות ומלות עשה והלכות עבודה ופסולי קדשים אתה למד מקל וחומר אבל לא אזהרות ועונשין (חגיגה יא:).

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פ"א מהל' תמורה הל' ד:
עח ב מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' כב:
עט ג ד מיי' פ"א מהל' תמורה הל' ג:
פ ה מיי' שם הל' ד:
פא ו מיי' שם הל' ו:

שינויי נוסחאות

א] מומין ומן בעלי (ש"מ) ב] הזכרים ומן התמימים על בעלי מומין ומן בעלי מומין על התמימים יכול (ש"מ) ג] מום קבוע להקדישו תלמוד לומר (ש"מ) ד] מומן ולא שקדם מום קבוע להקדישן מאי (ש"מ) ה] ברע. ס"א או רע מאי בטוב וכן גריס הרגמ"ה (ש"מ) ו] אפילו טוב בטוב (ש"מ) ז] ואביי טוב בטוב מנלן דלא ימיר קסבר ק"ו (ש"מ) ח] ואביי. ס"א סבר האי גילוי מילתא בעלמא הוא. ל"א ואביי אמר לך הא לאו וכו' וכן גירסת הרגמ"ה ורש"י לא גריס כן (ש"מ) ט] הוא אלא גלוי מילתא בעלמא הוא מי (ש"מ) י] הוא דלקי אבל (ש"מ) יא] מתפיס והתניא אין אדם מתפיס בדבר (ש"מ) יב] כל הרוצה להמיר בבהמתו יבא וימיר. עי' גרסא אחרת בהשמטות בסוף המסכת (ש"מ) יג] אף תמורתו מיוחדת (ש"מ) יד] נ"ל אמרו לו, טו] אף תמורתו מיוחדת אמר ר"ל מודה ר"ש שממירין וחוזרין וממירין מ"ט קדושה ראשונה דהקדש להיכן הלכה. ל"א מעיקרא (ש"מ) טו] כשם שאין ממירין שנים באחד כל"ל (רש"ש וכ"ה בדפ"י) יז] עיין בהשמטות בסוף המסכת. יח] רע הס"ד ואח"כ מה"ד או רע משמע של חולין לא ימיר בטוב או ברע דהקדש הס"ד ואח"כ מה"ד טוב ורע טוב של חולין. (צ"ק) יט] רע בו משמע (ש"מ) כ] קודש לא ימיר בטוב של חולין (טוב) (ש"מ) כא] דכי היכי (צ"ק) כב] גירסת ל"ק מה"ד בשל אחרים דחילוף משמע ע"י ב' אנשים והס"ד ואח"כ מה"ד ולא בעי כו' כג] נמי מהתם מצינא. (צ"ק) כד] טוב חולין ברע דקדש או רע דחולין בטוב דקדש איזהו טוב ברע בעלי מומין שקדם הקדשן למומן זה הכלל זהו היפך מן האחרים שהרי הכא הקדש הוא הנתפס והד"א. ל"ק ועיין בכורות יד ע"ב ובשיטה שם ועיין תס"ל. כה] הכלל השני היא. נ"ב בגר' שהיה לפניו היה כ' טוב דחולין ברע דקדש או רע דחולין בטוב דקדש זה הכלל והגיה השני היא הקדש וכן ג' דפ"י. ועי' בהשמטות בסוף המסכת (ש"מ) כו] האחרים שאומרים השני הוא הנתפס, תיבות שהרי הכא האחד נמחק (ש"מ) כז] נ"ל הראשון הוא הנתפס (יעב"ץ) כח] אותו ברע טוב ברע נ"ל כו'. (צ"ק) כט] הוא ומשני אמר ר"ש. (צ"ק) ל] נמי מהתם מצי. ל"ק, ובדפ"י גר' התם נמי.

רבינו גרשום

א"ל כהן בתוך הזמן [תנהו ולא יהיב ליה דמי מידי (כהן לישראל)] [ישראל לכהן] הילכך מיחזא ככהן המסייע בבית הגרנות דבההוא הנאה קא יהיב ליה ניהליה שפוטרו מטיפולו הכא כיון דמוכרו דיהבינן להון דמי לא מיחזי ככהן המסייע: **מאי אמרת דלמא מוזיל כהן לגביה.** שנותנו לו בפחות מדמיו: לא עביד דסבר **בוצינא טב מקרא.** מוטב ריוח מועט שאטול עכשו שאמכרנו לו בשוויו מלפחות עכשו ובשביל ריוח של אחר זמן: **ל"א אמר מר זוטרא כו'.** אמרו ליה לא סבירא לן דרב הונא ועוד דהא מיזבן קא זבנינן: **אמר להו** ולא סבירא לכו כמתני' דאמר כרב יהושע אמר להו לא דמי דהתם מוכח מילתא כיון דיהב ליה בלא דמי אבל הכא מיזבן קא זבנינן ולא מיחזי ככהן המסייע: **מן התמימין.** של חולין: **על בעלי מומין** של קדשים: **מן בעלי מומין.** של חולין: **על תמימין.** של קדשים: **שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב ואיזהו טוב ברע.** תם של חולין ברע של קדשים מנלן דבעל מום איקרי רע דכתיב כל מום רע היינו שקדם הקדישן את מומן כדמפרש בגמרא: **ומן תמימין** של חולין על בעלי מומין של קדשים יכול אפי' קדם מום קבוע להקדישן ת"ל כו': **איזהו** טוב של חולין ברע של קדשים באותו שקדם הקדשו למומו: **מאי תלמודא.** היכי משמע מהכא: **מדשני** קרא ואמר בטוב דלא איצטריך דניכתוב קרא טוב ברע או רע ולא לימא בטוב דכיון דאמר או רע היינו משמע בטוב ואמאי אמר תו בטוב: **אלא טוב מעיקרא עושה תמורה.** היינו שקדם הקדשו למומו: **ולא רע** מעקרו. דהיינו שקדם מומו: **רבא אמר מתרווייהו טוב מצי ילפת.** דתרווייהו מייתרי חד בטוב בטוב לא ימיר דאין אדם רשאי להמיר וחד בטוב לטוב מעיקרא כו': **קל וחומר הוא.** רע של קדשים בטוב דחולין דקא מפיק רע דקודש ומייתי טוב בחולין במקומו לא ימיר טוב בטוב דכי הדדי ננהו דלא קא מעלי ליה כ"ש דלקי: **ואביי.** סבר גלויי מילתא בעלמא הואיל ולקי על האי: **לישנא אחרינא** לאו דינא הוא אלא ממילא מצית ילפת דמי גרע טוב ברע דכתיב לא יבקר בין טוב לרע דקא מעלי ליה דלקי טפי מטוב בטוב דלא קא מעלי ליה ולא לקי אלא ש"מ דטוב בטוב נמי לקי אע"ג דלא כתב ביה לאו: **בשל אחרים.** חולין של אחרים: **ולא ימיר** אותו בשל הקדש (בחולין) של עצמו: **אי כתב.** לא יחליפנו דמשמע בשל אחרים: **הוה אמינא תצא זו ותכנס זו הוא דלקי.** שלוקח בהמת חברו ונותן לו זו ומוציא האחרת לחולין: **אבל מימר.** בשל עצמו: **דתרווייהו מצי מקדיש להו אימא לא לקי.** אלא לקדוש לתרווייהו וליפטר: **קמ"ל.** דלא אלא לקי: **וטעמא דר' שמעון** משום בהמה ולא בהמות כו': **ואמר ריש לקיש.** אע"ג דאמר ר' שמעון אין ממירין אלא אחד באחד: **מודה ר' שמעון שממירין וחוזרין וממירין.** באותה בהמת הקדש אפילו מאה אחד באחד זה אחר זה וקא יליף האי סברא מן בהמה בבהמה ולא בהמה בבהמות הרבה ביחד אבל על בהמה אחת ממירין וחוזרין וממירין בזה אחר זה בהמות הרבה דהיינו נמי אחד באחד: **ל"א** מעיקרא במתניתין אהדר להו מן והיה הוא וגו' ובברייתא דבעו רבנן למילף מן בהמה בבהמה אמר להו אדרבה בבהמה בבהמה לא משמע אלא אחד באחד. ולהאי לישנא אמר ריש לקיש הוי ריש מימרא: **קדושתא קמייתא להיכן אזלא.** דהא כתיב הוא ותמורתו יהיה קדש: **לדברי האומר** אין ממירין וחוזרין וממירין הפריש אשם להתכפר בו והמיר בו. בהמה אחת:

שיטה מקובצת

דת"ר בהמה. גליון אחר שהזכיר בהמה פעמים [ובכ"י אחר הוסיף ירמוז לב' מיני בהמות]: **א"כ נימא קרא.** ע' בהשמטות בסוף המסכת: **טוב ברע או רע בו.** פי' טוב דחולין ברע דקודש או רע דחולין ברע דקודש וכ"ש רע דחולין בטוב דקדשים בטוב בתרא דקאי אקדשים למה לי, ולפי שיטה זו השני לעולם קדשים וכן הולכת שיטה דמתניתין תו' אחרות: **רק מעיקרו אין עושה תמורה.** ע' בהשמטות בסוף המסכת: **ולכתוב לא יחליפנו ולא בעי לא ימיר אותו.** ע' בהשמטות בסוף המסכת: **אמר רשב"ל מודה ר"ש וכו'.** ולתרוצי קושיא דהוא אמת הוא דמהוא דריש שאין ממירין אלא אחד באחד ומיהו דרשה דבהמה איצטריך לומר דבזה אחר זה יכול להמיר אפילו עד ק' דקדושה שבה להיכן הלכה: **רש"י ד"ה או רע וכו'.** וגם כאשר כתוב ברש"י בלא הגהה הוא מתיישב רק הלשון אינו משמע כן דלא ימיר אותו משמע דהקודש הוא רע בשל חולין אשר הוא טוב ממנו וכך מפרש בבכורו' פ"ב.(יד:) הוא לשון רב"א]: **רש"י ד"ה אמר רשב"ל וכו' ואפילו עד מאה.** (אא"ה בכאן היה הגהה מן הצד ונמחק וחבל על דאבדין:) [ובכ"י אחר כ' וחוזרין וממירין באותה בהמה ראשונה דהקדש ואפ' עד מאה ובלבד שלא ימיר בבת אחת אלא בזו אחר זו ולהכי אתיא ליה בהמה בבהמה לאשמועינן בהמה בבהמה יכול להמיר לעולם אפ' עד ק' מ"ט דקדושה ראשונה וכו' כצ"ל] **תוס' ד"ה לאביי וכו' ועוד קשה.** ע' בהשמטות בסוף המסכת: